

Justis- og
beredskapsdepartementet og
Finansdepartementet
Sendes elektronisk

Dato: 29.08.2025

Avklaring om hjemmelsgrunnlag for avvikling av livsforsikringer etter hvitvaskingsloven

1. Innledning

Finans Norges ber Justis- og beredskapsdepartementet og Finansdepartementet om en avklaring om forsikringsforetakenes plikt til å avvikle kundeforhold etter hvitvaskingsloven, med de begrensninger forsikringsforetakene har i adgangen til å avvikle kundeforholdet etter forsikringsavtaleloven. Spørsmålet knytter seg primært til avtaler om livsforsikring og kollektive forsikringsavtaler, som tjenestepensjon og andre obligatoriske forsikringer.

Finans Norges mener det er motstrid mellom den offentligrettslige plikten til å avvikle kundeforhold etter hvitvaskingsloven (hvv.) § 24, og manglende privatrettslige hjemmel for forsikringsforetak til å si opp en livsforsikring etter forsikringsavtaleloven (fal.). Det er også uklart om forsikringsforetak kan og bør avvikle de kollektive avtalene hvor forsikrede er tredjeparter, for eksempel medlemmer av en tjenestepensjonsordning.

Finans Norge tok opp problemstillingen skriftlig med Finanstilsynet våren 2024. I sitt svar høsten 2024 uttalte Finanstilsynet at spørsmålet reiste rettslige problemstillinger som er uavklarte.

Problemstillingen er fortsatt rettslig uavklart, og vi ber derfor departementene om en avklaring.

Vi ser at den vedtatte hvitvaskingsforordningen av 31 mai 2024, som skal iverksettes i 2027, regulerer problemstillingen gjennom fortalens avsnitt 73¹ og forordningens artikkel 21². Vi mener forsikringsselskapene allerede nå kan anvende prinsippet som er nedfelt i det nye direktivet.

¹ 73) Terminating the business relationship where customer due diligence measures cannot be complied with reduces the obliged entity's exposure to risks posed by possible changes in the customer's profile. However, there might be situations where the termination should not be pursued due to public interest goals. This is the case, for example, in relation to life insurance contracts, where obliged entities should, where necessary, as an alternative to termination take measures to freeze the business relationship including by prohibiting any further services to that customer and withholding the payout to beneficiaries, until customer due diligence measures can be complied with.

² Artikel 21 (1) fjerde avsnitt: In the case of life insurance contracts, obliged entities shall, where necessary as an alternative measure to terminating the business relationship, refrain from performing transactions for the customer, including payouts to beneficiaries, until the customer due diligence measures laid down in Article 20(1) are complied with.

Problemstillingen kan deles i to tema:

- Forholdet til avvikling av kundeforholdet
- Unnlatt fornyelse av forsikringer ved manglende kundetiltak

2. Rettslig grunnlag

2.1 Hvitvaskingsloven

Etter hvitvaskingsloven § 24, 4. ledd må et forsikringsforetak avvikle et kundeforhold hvis det ikke er mulig å gjennomføre kundetiltak som en del av den løpende oppfølgingen. Løpende oppfølging av kundeforhold omfatter blant annet å overvåke om transaksjoner er i samsvar med tidligere innhentede opplysninger, om kundens virksomhet, om kundeforholdets formål og art, herunder midlenes opprinnelse. Hvis det er tvil om hvorvidt tidligere innhentede opplysninger er korrekte eller tilstrekkelige, skal nye kundetiltak gjennomføres.

Bestemmelsens 4. ledd regulerer at rapporteringspliktige har en offentligrettslig plikt til å avvikle kundeforhold hvis kundetiltak som ledd i løpende oppfølging ikke kan gjennomføres.

Hvitvaskingsforskriften § 4-13 gir nærmere regler om muligheten for delvis avvikling av kundeforhold, for eksempel ved å sperre eller begrense kundens tilgang til produkter eller tjenester. Det presiseres også at hvis kundemidler sperres, anses ikke kundeforholdet som avsluttet, og plikten til løpende oppfølging etter hvitvaskingsloven § 24 fortsatt gjelder».

Ettersom verken hvitvaskingsloven eller hvitvaskingsforskriften sier noe om *hvordan* sperring eller avvikling skal gjennomføres overfor kunden, må dette i praksis reguleres av annen lovgivning.

2.2 Forsikringsavtaleloven

Livsforsikringer faller inn under forsikringsavtalelovens fjerde del, som omhandler personforsikring. I følge § 10-3 kan ikke reglene i denne delen fravikes til skade for den som har rettigheter mot forsikringsforetaket.

Forsikringsforetakets mulighet til å avbryte en forsikring i forsikringstiden er regulert i fal. § 12-4. Her slås det fast at en livsforsikring kun kan sies opp dersom forsikringstakeren eller den forsikrede har brutt opplysningsplikten, jf. fal. § 13-3. I motsetning til skade-, ulykke- og sykeforsikringer finnes det ingen hjemmel for å unnlate å fornye en livsforsikring. Forarbeidene til fal viser at opplysningsplikten ved tegning av forsikring er knyttet til forsikringsrisikoen, jf. fal. § 12-1.

Forsikringsavtaleloven gir ikke forsikringsforetak hjemmel til å sperre eller stanse en innbetaling av forsikringspremie, utbetaling fra en forsikring eller pensjonsrettighet på grunn av manglende kundetiltak. Bestemmelsen om bortfall av erstatning (fal. § 18-1) gjelder kun uriktige eller ufullstendige opplysninger ved skadeoppgjør. De øvrige bestemmelsene i fal. kap. 18 er etter vår oppfatning heller ikke relevante i denne sammenhengen.

2.3 Rettspraksis

I kjennelse HR-2024-761-A (Villa Smolt og Setran settfisk) fastslo Høyesterett at hvitvaskingsloven § 24, 4.ledd pålegger en plikt til å avvikle når vilkårene for dette er oppfylt. Førstvoterende uttaler i avsnitt 40 at «forsikringsforetakets *offentligrettslige plikt* til avvikling av kundeforhold må avgjøres på grunnlag av hvitvaskingslovens regler.» Høyesterett påpeker også at det faller utenfor sakens ramme å vurdere om forsikringsavtaleloven gir alternative grunnlag for at forsikringsforetak ikke er forpliktet til å videreføre en forsikringsavtale. Kjennelsen drøfter dermed ikke om det *også* kreves en privatrettslig hjemmel i forsikringsavtaleloven.

Finansklagenemda Person har i avgjørelse FinKn-2022-528 påpekt at det er motstrid mellom avviklingsplikten i hvitvaskingsloven og begrensingene i forsikringsforetakenes oppsigelsesadgang i livsforsikring. Avgjørelsen beskriver denne kollisjonen mellom to tvingende regelsett. Saken omhandler ikke avvikling, men spørsmålet om et forsikringsforetak har hjemmel til å delvis avvikle gjennom å sperre eller begrense produkter og tjenester. Finans Norge mener at en slik løsning kun kan fungere midlertidig, ettersom hvitvaskingsloven krever at kundeforholdet faktisk opphører.

Finanstilsynet understreker i sin veileder til hvitvaskingsloven³ i punkt 5.2, femte avsnitt, det samme som forskriften slår fast. Ved delvis avvikling eller sperring av produkter og tjenester, anses kundeforholdet fremdeles som aktivt, og den løpende oppfølgingen av kunden må fortsette.

3. Særlig om manglende kundetiltak hos bedriften ved kollektive livsforsikringer

Avvikling og opphør av kollektive forsikringer skaper en ekstra utfordring i denne problemstillingen. I slike avtaler er det normalt en bedrift eller forening som er kunde og forsikringstaker. Det er denne parten som gjennomgår kundetiltak ved etablering og løpende oppfølging. Samtidig er det medlemmene av de kollektive avtalene, for eksempel ansatte med tjenestepensjon, som er de forsikrede.

Hvis kundetiltak ikke kan gjennomføres overfor bedriften, og kundeforholdet må avvikles, vil dette føre til at medlemmene mister lovpålagte ytelser. De ansatte vil ikke lenger opptjene pensjon, og de vil heller ikke være dekket av blant annet obligatorisk yrkesskadeforsikring. Delvis avvikling eller sperring etter hvitvaskingsforskriften § 4-13, er heller ikke en god løsning. Hvis en kollektiv avtale sperres, mister medlemmene av avtalen fortsatt pensjonssparing og lovpålagte forsikringer.

4. Forslag til løsning

Det vises til finansavtaleloven, som trådte i kraft 01.01.2023. I lovens *Kapittel 3 Finansielle tjenester, del I Alminnelige bestemmelser*, er det en bestemmelse om tjenesteyterens adgang til å sperre og avvikle avtale om finansielle tjenester. Denne adgangen gjelder når det er nødvendig for å oppfylle lovbestemte, forskrifter eller pålegg fra offentlig myndigheter eller domstol. Bestemmelsens andre ledd beskriver prosessen for slik sperring eller avvikling.

I forarbeidene (prp. 92 LS, 2019-2020) til finansavtaleloven presiseres det at «avvikling» i denne sammenheng betyr en stans eller opphør av avtaleforholdet av grunner som ligger utenfor

³ Finanstilsynets Rundskriv 4/2022

tjenesteyterens alminnelige avtalekompetanse. Det nevnes også at et praktisk eksempel på bruk av bestemmelsen kan være avvikling som pålegges etter hvitvaskingsloven.

En tilsvarende bestemmelse i forsikringsavtaleloven ville løst motstriden mellom regelverkene. Finanstilsynet legger til grunn i sin tilsynspraksis og veiledning, at rapporteringspliktige skal velge det tiltaket som er minst inngripende overfor kunden, samtidig som foretakenes plikter ivaretas. Det anbefales derfor å benytte sperring fremfor full avvikling.

Dersom en hjemmel tilsvarende finansavtaleloven ønskes gjennomført må det også vurderes hvordan en slik bestemmelse påvirker medlemmene i en kollektiv ordning, som beskrevet over.

Dersom konklusjonen er at livsforsikringer eller kollektive avtaler ikke kan sperres eller sies opp, bør det presiseres i hvitvaskingsregelverket at foretak som tilbyr livsforsikring, ikke omfattes av plikten til avvikling. Dette bør innarbeides i dagens hvitvaskingsregelverket og fremkomme klart i Finanstilsynets veiledning.

5. Om unnlatt fornyelse av forsikringer ved manglende kundetiltak

Finans Norge mener at manglende gjennomføring av kundetiltak ved etablering av kundeforhold er saklig grunn til å gi avslag på forsikring, jf. fal. § 1B-3, 1.ledd. Tilsvarende for kollektive avtaler og obligatoriske forsikringsdekninger. Vi legger også til grunn at forsikringsforetak har saklig grunn til å unnlate å fornye forsikringer med årlig fornyelse, dersom kundetiltak ikke lar seg gjennomføre. Det siktes her til skadeforsikring og ulykkes- og sykeforsikringer.

Dersom Justis- og beredskapsdepartementet har en annen vurdering, ber vi om en redegjørelse for dette.

Med vennlig hilsen
Finans Norge

Atle Roaldsøy
advokat/fagdirektør

Tone Meldalen
fagdirektør

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og inneholder derfor ingen signatur(er)